

SOBRE EL SEGON PLA SEXENNAL DE MÈXIC ¹

Lev Trotski

14 de març de 1939

---

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “Sobre el Segundo Plan Sexenal de México”, en, *Escritos*, Tom X, volum 2, Editorial Pluma, Bogotà, 1976, pp. 319-329.

Un programa, no un pla sexennal

No es tracta ací d'un “pla” en el vertader sentit de la paraula. En una societat on preval la propietat privada, és impossible que el govern dirigisca la vida econòmica d'acord amb un “pla”. El document conté fórmules algebraiques però no fets aritmètics. Amb d'altres paraules, és un programa general per a l'activitat governamental i no, estrictament parlant, un pla.

Malauradament, els autors del pla no prenen en consideració els límits de l'activitat governamental en una societat on els mitjans de producció, incloent-hi la terra, no estan nacionalitzats. Han pres com a model, aparentment, el Pla Quinquennal de l'URSS i sovint utilitzen la mateixa fraseologia, sense tenir en compte les diferències fonamentals que existeixen entre ambdues estructures socials. És per aquesta raó, com veurem després, que les fórmules algebraiques són sovint un mitjà de no tocar les qüestions més candents de la vida mexicana al mateix temps que els autors s'esborgeixen en perspectives preses dels informes i declaracions oficials de l'URSS.

Reforma de la maquinària estatal

En el paràgraf dos el document arranca amb la proposta d'instituir “un organisme tècnic subordinat al president” per tal de portar a terme el Pla Sexennal. Aquesta proposta, a despit del seu caràcter secundari, administratiu, sembla contenir un error fonamental. Per tal de portar a terme el pla no es pot romandre dins de l'abast de la pura i simple acció governamental. Imposar per damunt del govern un “organisme tècnic”, la tasca del qual és ni més ni menys que transformar tota l'economia nacional, significaria crear un “supergovern” junt amb el govern regular, és a dir el caos administratiu.

Una proposta més realista, basada en l'experiència de diferents països durant la guerra i també en l'experiència de l'URSS, seria crear un comitè governamental limitat compost pels caps dels ministeris més directament involucrats en el pla i dirigit pel president o el seu representant immediat. En aquest cas, l'activitat general del govern i la que concerneix al pla estarien concentrades en les

mateixes mans, i es minimitzaria al màxim la inútil repetició (aqueix flagell burocràtic).

El paràgraf tres proposa “la participació funcional dels sectors organitzats de la població del país” en distints organismes del govern. Aquesta formulació és extremadament vaga i permet tota mena d’interpretacions. Ens afanyem a assenyalar, abans que res, que aquesta proposta amenaça incorporar a la cúpula burocràtica dels sindicats, etcètera, sense una precisa delimitació, la jerarquia burocràtica de l’estat (és gairebé impossible portar-lo a la pràctica), restringint així l’activitat regular dels organismes estatals i creant una confusió quasi inimaginable.

La política exterior de Mèxic

En aquest domini tan important, el pla es queda en generalitats. No menciona un sol país, i àdhuc dins del terreny de les generalitats apunta a una línia de conducta que hauria de considerar-se fonamentalment errònia.

En nom de la “democràcia i la llibertat”, el pla proposa millorar les relacions regulars de Mèxic amb les “nacions llatinoamericanes i les nacions de tots els continents que tinguen una forma democràtica de govern”. Caiem, immediatament, en una contradicció òbvia. Per a Amèrica la política és tenir amistoses relacions amb totes les nacions, siga quina siga la naturalesa del seu règim intern, mentre que per als altres continents la prescripció és mantenir relacions amistoses exclusivament amb els anomenats països “democràtics”. El pla no indica com desenvolupar cada vegada més les relacions amistoses amb la “democràtica” Anglaterra, que tracta a Mèxic com si fóra el seu feu arran dels seus interessos petrolers. ¿Cal demanar-li perdó a Londres i restablir immediatament les relacions diplomàtiques en nom de la “democràcia i la llibertat”? A més a més, en la lluita que es desenvolupa en l’actualitat entre la “democràtica” mare pàtria de quaranta-cinc milions d’habitants i l’Índia, privada de la democràcia però amb una població de tres-cents setanta milions de persones, ¿cap a qui dirigirà Mèxic la seua amistat per a reforçar sòlidament la seua posició en el món? La debilitat orgànica del pla resideix en què dissol l’oposició entre nacions opressores i nacions oprimides en el concepte abstracte de democràcia. Aqueixa divisió és molt més profunda i pesa força més que no la divisió del bàndol dels esclavistes entre nacions democràtiques i nacions feixistes.

L’expropiació de les companyies petroleres i la resoluta actitud del govern mexicà envers Anglaterra disminuïren en gran manera la “simpatia” que sentia per Mèxic aqueixa “democràcia” capitalista; però, al mateix temps, aquests actes elevaren enormement el prestigi de Mèxic a l’Índia i en totes les colònies i nacions oprimides. L’única conclusió que s’hi infereix és que un país semicolonial no hauria d’enganyar-se per la forma democràtica dels seus opressors reals o potencials.

Mèxic no pot salvaguardar i desenvolupar la seua independència i assegurar el seu futur de cap altra manera que *aprofitant els antagonismes i conflictes entre els esclavistes imperialistes*, sense identificar-se amb cap d'ells, assegurant-se així l'estima i el suport de les nacions esclavitzades i de les masses oprimides en general.

Reforma agrària

Aquesta part del programa, l'aspecte més important de la vida mexicana, no es basa en una anàlisi de les necessitats del país sinó més bé en alguna fórmula general presa del vocabulari de l'URSS i molt mal adaptada a la realitat nacional.

El paràgraf vuit manifesta: “Les restitucions, concessions i extensions de terra a les comunitats camperoles es desenvoluparan a un ritme no inferior al dels anys 1935-1938”. Al mateix temps, el punt (c) del paràgraf tretze afirma: “Organització de l'explotació col·lectiva de les terres públiques comunals” durant els pròxims sis anys. Aquestes dues dimensions del programa no es troben coordinades en absolut. Estan simplement juxtaposades.

Quina és la qüestió principal a Mèxic avui en dia? La reforma agrària, o *reforma agrària democràtica*; açò és, la vida dels camperols es caracteritza per l'acumulació de formes feudals d'explotació i relacions i tradicions esclavistes. Cal liquidar audaçment i definitiva aquesta explotació pròpia de la barbàrie medieval amb l'ajuda dels mateixos camperols. Els grans terratinents parasitaris i semiparasitaris, la dominació econòmica i política dels senyors de la terra sobre els camperols, el treball agrícola forçat, el quasi patriarcal sistema de mitgeria, que equival en les qüestions fonamentals a l'esclavitud, han d'ésser definitivament liquidats tan ràpidament com siga possible. Ara bé, el programa ni tan sols crida a portar a terme aquesta tasca, essencial per a la revolució democràtica en els propers sis anys; però, al mateix temps, sí que crida a la col·lectivització de les terres comunals durant el mateix període. Açò és una inconsistència total, que pot portar a les més nefastes conseqüències econòmiques, socials i polítiques.

“Col·lectivització completa”

A.- La col·lectivització significa el reemplaçament de l'agricultura rural en petita escala per l'agricultura en gran escala. Aquest canvi només resulta avantatjós si hi ha una tecnologia altament desenvolupada, adequada a les tasques de l'agricultura en gran escala. Açò significa que el ritme de col·lectivització proposat hauria d'adaptar-se al desenvolupament de la indústria, de la producció de maquinària agrícola, fertilitzants, etcètera.

B.- Però la tecnologia sola no basta. Els propis camperols han d'acceptar la col·lectivització, és a dir, han d'entendre els avantatges sobre la base de la seua pròpia experiència o la d'altres.

C.- Finalment, el material humà, o almenys una gran part del mateix, ha d'estar preparat i educat per al maneig econòmic i tècnic de les terres comunes.

El mateix pla diu en el paràgraf quinze que cal comptar amb “camperols que estiguen adequadament educats” i crida a la creació d'un nombre d'escoles, especialment escoles agrícoles. Si permetem que durant els propers sis anys s'establisquen en quantitat suficient, resulta clar que el personal necessari no estarà preparat fins a prou de temps després. Col·lectivitzar la ignorància i la misèria per mitjà de la compulsió estatal no significaria una agricultura avançada; més bé conduiria inevitablement a què els camperols es veren forçats a passar-se al camp de la reacció.

La revolució agrària ha de completar-se en sis anys a fi que basant-se en això el país estiga en condicions d'avançar cap a la meta de la col·lectivització molt curosament, sense compulsió i amb una actitud de gran simpatia cap als camperols.

L'exemple de l'URSS

L'URSS no sols passà per una revolució democràtica burgesa sinó també per una proletària. Els camperols russos, encara que molt pobres, no ho eren tant com els camperols mexicans. La indústria soviètica estava considerablement més desenvolupada. No obstant, després de la nacionalització de la terra, és a dir, de la completa revolució agrària democràtica, durant llargs anys el sector col·lectivitzat de l'agricultura només constituí un insignificant percentatge de l'economia agrícola en relació amb l'economia camperola privada. És cert que dotze anys després de l'abolició del latifundi, etcètera, la burocràcia governant saltà a la “col·lectivització completa” per raons que no cal tractar ací. Els resultats són coneguts. La producció agrícola ha baixat a la meitat, els camperols s'han rebel·lat, desenes de milions han mort com a conseqüència de terribles fams canines. La burocràcia s'ha vist obligada a restablir parcialment l'agricultura privada. Per a començar a progressar, la indústria nacionalitzada hagué de produir centenars de milers de tractors i maquinària agrícola per als *kolkhoz*. A Mèxic, imitar aquests mètodes significaria encaminar-se vers el desastre. És necessari completar la revolució democràtica donant la terra, tota la terra, als camperols. Sobre la base d'aquesta conquesta ja establerta se'ls ha de donar als camperols un període il·limitat per a reflexionar, comparar, experimentar amb distints mètodes agrícoles. Se'ls ha d'ajudar, tècnicament i financera, però no obligar-los. En suma, cal completar l'obra d'Emiliano Zapata i no juxtaposar-li els mètodes de Stalin.

Crèdit agrari

Tota la part agrària del programa es troba deformada per una falsa perspectiva que tracta de donar el tercer o quart pas abans de completar el primer. Aquesta deformació de perspectiva és particularment evident en allò tocant la qüestió creditícia. El paràgraf setze, punt (d), propugna que s'estenga el crèdit agrari a

les terres comunals “abandonant l’objectiu de mantenir l’economia de la petita propietat agrària”. És més que evident que l’estat hauria d’acordar privilegis financers a les col·lectivitzacions voluntàries. Però s’han de mantenir les proporcions. Cal assegurar que les empreses col·lectives siguin viables, encara que les petites granges individuals han de continuar existint i creixent també durant el període històric necessari per a portar a terme la “col·lectivització completa”; i aquest període pot comprendre diverses dècades.

Si s’utilitzen mètodes compulsius, hi haurà només explotacions col·lectives que existiran a costa de l’estat, al mateix temps que abaixarà el nivell general de l’agricultura i s’empobrirà el país.

La industrialització del país

En aquesta àrea el programa es torna extremadament vague i abstracte. Per a col·lectivitzar les terres comunes en sis anys, caldrà una enorme despesa en producció de maquinària agrícola, fertilitzants, ferrocarrils i indústria en general. I tot això immediatament, perquè la col·lectivització ha d’estar precedida, no continuada, per determinat desenvolupament tecnològic elemental. D’on sortiran els mitjans necessaris? El pla serva silenci respecte a aquest punt, a excepció d’unes poques frases sobre els avantatges dels préstecs nadius sobre els estrangers. Però el país és pobre, necessita al capital estranger. Aquest espinós problema es toca només quan el programa no insisteix en la cancel·lació del deute extern. I això és tot.

És cert que la realització de la revolució agrària democràtica, és a dir, traspasar tota la terra cultivable als camperols, incrementaria la capacitat del mercat intern en un lapse relativament breu; però malgrat tot això, el ritme d’industrialització seria molt lent. Considerables capitals internacionals cerquen actualment zones on invertir, inclús encara que només siga possible una modesta (però segura) retribució. Donar l’esquena al capital estranger i parlar de col·lectivització i industrialització és simplement intoxicar-se amb paraules.

Els reaccionaris estan equivocats quan afirmen que l’expropiació de les companyies petrolieres ha tornat impossible l’ingrés de nous capitals. El govern defensa els interessos vitals del país però, alhora, pot atorgar concessions industrials, especialment formant societats mixtes, és a dir, empreses en què l’estat participe (retenint el deu, el vint-i-cinc o el cinquanta-un per cent de les accions, segons les circumstàncies) i estipulant en els contractes l’opció d’adquirir la resta de les accions després d’un cert temps. Aquesta participació governamental tindria l’avantatge de formar el personal tècnic i administratiu del país en col·laboració amb els millors enginyers i organitzadors d’altres països. El període fixat en el contracte abans de la compra opcional de la part corresponent en l’empresa crearia la necessària confiança entre els inversors de capital. S’acceleraria el ritme d’industrialització.

Capitalisme d'estat

Els autors del programa desitgen construir un capitalisme d'estat en un període de sis anys. Però nacionalitzar empreses existents és una cosa i crear-ne de noves amb mitjans limitats sobre sòl verge és una altra.

La història només coneix un exemple d'una indústria creada sota supervisió estatal, el de l'URSS. Però,

- a) calgué una revolució socialista;
- b) l'herència industrial del passat hi exercí un paper important;
- c) es cancel·là el deute públic (1,5 bilions de pesos a l'any).

A despit de tots aquests avantatges, la reconstrucció industrial del país s'inicià atorgant concessions. Lenin acordà gran importància a aquestes concessions per al desenvolupament econòmic del país i per a assolir l'educació tècnica i administrativa del personal soviètic. A Mèxic no ha hagut cap revolució socialista. La situació internacional no permet ni tan sols la cancel·lació del deute públic. El país, repetim, és pobre. Sota semblants condicions seria quasi suïcida tancar les portes al capital estranger.

Per a construir el capitalisme d'estat cal capital.

Els sindicats

El paràgraf noranta-sis parla correctament de la necessitat de "protegir la classe obrera més efectivament que en l'actualitat". Només caldria agregar-hi: "És necessari protegir la classe obrera no sols contra els excessos de l'explotació capitalista sinó també contra els abusos de la burocràcia obrera."

El programa té moltíssim a dir sobre la democràcia i les organitzacions obreres, que són la seua base essencial. Açò seria absolutament correcte si els mateixos sindicats foren democràtics i no totalitaris. Un règim democràtic en el sindicat hauria d'assegurar als treballadors el control sobre la seua pròpia burocràcia i eliminar d'aquesta manera els abusos més ostensibles. El més estricte maneig de la comptabilitat dels sindicats hauria de convertir-se en un assumpte públic.

* * *

Aquestes notes poden semblar imbuïdes d'un esperit moderat, quasi conservador, en comparació amb les formulacions del programa, d'alta volada però buides de contingut. Creiem, no obstant, que el nostre punt de vista és més realista i, ahora, més revolucionari. El punt central del programa és la reforma agrària. És mil vegades més fàcil predicar en el buit la col·lectivització total que portar a terme amb mà de ferro l'eliminació total de les restes feudals en el

camp. Aquesta operació de neteja seria realment un excel·lent programa per als propers sis anys. Els camperols entendrien un programa així, plantejat en deu línies, i l'acceptarien molt més càlidament que no aquesta vaga i verbosa traducció del document oficial del Kremlin.

---

¹ “Sobre el segon pla sexennal”. “Notes dictades en francès [...] Ignorem a qui estaven destinades i de qui provenia el text criticat. Amb la seua lectura hom pot suposar, únicament, que el text provenia d'economistes membres del PC o col·laboradors de la CTM, membres d'algun organisme de l'estat proposant allò que concebien com a un “pla” inspirat pel model soviètic. Hom pot suposar, igualment, que les “notes” de Trotski estaven destinades, a través l'amic Antonio Hidalgo, al general Múgica, ministre de indústria. En cap cas estaven destinades a “camarades de idees”.” [Nota de l'edició francesa, *Oeuvres*, 20, pàgina 256; on es publica sota el títol “Quelques notes hâtives sur les “bases generales para el segundo plan sexenal”” i que, com en altres casos s'ha contrastat en cas de dubtes]